

Petr Janeček, Mýtus o Pérákovi. Městská legenda mezi folklorem a populární kulturou, Argo, Praha 2017, 359 s.–

Nejvýznamnější dnešní český specialista na současnou narativitu folklorního původu či folklorem inspirovanou, Petr Janeček, zúročil mnohaleté bádání na poli soudobých českých pověstí, legend a fám v nové publikaci, která je zasvěcená jedné postavě naší moderní populární kultury – pérákovi. A Petr Janeček nebyl zbytečně skromný a skoupý na slovo, monografie tomuto hrdinovi zasvěcená je pojata velmi široce a dokazuje, jak se zdánlivě okrajový či časově omezený fenomén při hlubším zkoumání nakonec vyjeví jako celý komplex problémů.

Podstata této publikace spočívá ve snaze, nutno rovnou říci že vydařené, pojmutout péráka nejen jako postavu samu o sobě, ale jako způsob folklorní a kulturní komunikace neomezené jen na české země, ale v celoevropských souvislostech. Mnoho čtenářů proto jistě překvapí, jak vypadali pérákové předchůdci, současníci či postmoderní modifikace tohoto fantoma.

Po rozsáhlém úvodu, jenž je zaměřen na základní postižení péráka, zhodnocuje autor dosavadní úroveň a rozsah výzkumu jeho působení a rovněž svá teoretická a metodologická východiska. Poté je kniha strukturovaná do čtyř velkých oddílů, z nichž každý postihuje jednu etapu vývoje fenoménu tajemné postavy skákající na pérech (či něčem obdobném). Integrálně tedy prezentují zrod, rozvoj i metamorfózu péráka a jemu podobných od prvních záznamů z 19. století až k dnešku.

Kapitola druhá, nazvaná *Zrození legendy. Pérák v české komunikativní paměti* zcela vyčerpávajícím způsobem

přibližuje zrod péráka (první údaj z roku 1919) jako ne zcela vyhraněného fantoma přes období 2. světové války – doby největší „slávy“ skákače na pérech, včetně odskoku na Slovensko za fosforovým mužem, přes poválečné pokusy integrovat péráka do nově se ustavující komunistické interpretace kultury i folkloru až po jistou degradaci péráka na úchyla, voyera či zloděje prádla v 50. letech (alespoň tak byl vnímán tehdejší vládnoucí mocí).

Celoevropský kontext výskytu skákajících postav přináší třetí oddíl *Fantom industriálního věku. Kulturní evoluce péráka*. Autor nás tak přenáší až do 30. let 19. století do Velké Británie, kde se skákající tajemná postava objevila v dějinách poprvé. Poté se seznamujeme s předchůdci péráka v pražských periferiích v meziválečném období, s podobnými zjeveními v ruském prostředí ve 20. letech a s hrdiny tohoto charakteru v poválečném východním Německu.

Čtvrtá část – *Sociální a kulturní funkce urbánní démonologie*, se soustřeďuje na pokus o objasnění sociální a kulturní funkce péráka a jemu podobných ve vztahu k prostředí města, na specifika výskytu a působení démonických postav a zjevení v městském prostředí (dodejme snad jen, že se nejedná o novodobý fenomén, nejstarší zápisy tohoto charakteru pocházejí již z antiky, středověkého Japonska i z evropských měst té doby). K tomu přistupuje lokální vnímání péráka jako sexuálního agresora a vyvolavatele místních panik a fám.

Svérázným vyvrcholením knihy je pátý oddíl *Superhrdina pro každý režim. Pérák v české kulturní paměti*, v němž

autor analyzuje zobrazení péráka v české kultuře – v krásné literatuře, v publicistických textech apod., s přesahy do dalších oblastí české kultury a narativy (maxipes Fík a jeho péra pro skok pro něco, motocykl Jawa 250, typ 11 zvaný Pérák) apod. Autor v této kapitole nakonec dochází až k dnešku a popisuje a komentuje také současné využívání či používání odkazu péráka například v divadle, komiksu či v anonymních graffiti. Následující závěr pak přehledně sumarizuje obsah publikace.

Janečkova monografie je mnohovrstevnatá publikace, která výjimečným způsobem téměř úplně zpracovává téma jedné postavy v širokém historickém, geografickém i kulturním kontextu. Teoretické pasáže v úvodním bloku možná místy působí trochu komplikovaně, ale jinak

je kniha přístupná i laikům, což je další výrazné plus. Kniha je doplněna řadou užitečných map výskytu péráka a jeho variant, reprodukcemi dobových plakátů, komiksů a kreseb, čímž upřesňuje vizuální pojetí a dobře ukazuje proměny tohoto fantoma v čase. Dále tu nalezneme seznamy respondentů z terénních výzkumů a velmi rozsáhlý soupis patřičné literatury, pramenů a periodik.

Snad nebudeme přehánět, když tuto monografii označíme za jednu z nejvýraznějších knih zasvěcených vybranému fenoménu s folklorem tak či tak souvisejícímu, které u nás po roce 1989 vyšly. Pérák sice není českým Supermanem, nicméně řadu rysů mají oba hrdinové shodnou či velmi blízkou, a to není málo.

Jaroslav Otčenášek (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Marija Stanonik, Etnolingvistika po slovensko. Založba ZRC SAZU, Ljubljana 2017, 328 s.–

Nová publikace přední slovinské folkloristky Marije Stanonik se dotýká etnolingvistiky. Autorka se tak do jisté míry připojuje k silnému proudu oboru, který se rozvíjí zvláště ve slovanském areálu Evropy. Podstatou této subdisciplíny etnologie i lingvistiky je soustředění se na tzv. živé dědictví minulosti, které je v mnoha směrech soustředěno právě ve folkloru. Proto můžeme etnolingvistiku vnímat jako široké interdisciplinární pole, v němž folkloristika, ale též i sémiotika a sémantika, archeologie, paleografie a další vědní obory

vytvářejí rekonstrukci obrazu života našich předků. Někdy se jedná o obraz s poměrně jasnými konturami, jindy připomíná spíše rozmlžené obrysy, které již není možné zaostřit.

Profesorka Stanonik v podstatě vychází z principů kognitivní antropologie a svou práci se připojuje k polským, ruským, srbským a dalším badatelům, kteří se snaží pomocí zpracování starších pramenů písemné povahy (kroniky, kalendáře, gramatiky apod.) v kombinaci s prameny ústního typu (slovesný folklor) přispět k hlubšímu pochopení každodenního